

עמוד העבודה

ראש חודש ניסן

• הרב מנחם רוקח

בהדגשה יתירה. דכן איתא בגמרא (שבת פט:):
מה דכתיב "כי אתה אבינו" (ישעי' סג:טז)
...לעתיד לבוא אמר לו הקב"ה לאברהם בניך
חטאו... אמר לו ליעקב... ליצחק...", יצחק הוא
שנעשה סניגור לישראל, בטענה "אם אתה
סובל את כולם מוטב, ואם לאו פלגא עלי
ופלגא עלך. ואם תמצא לומר כולם עלי הא
קריבית נפשי קמך. פתחו ואמרו כי אתה
אבינו". "כנגד יצחק אמרו" (רש"י).

ולכאו' איך אמר יצחק "הא קריבית
קמך"? הרי באמת למעשה לא נקרב על
המזבח. אך הרצון והמחשבה נחשב כמעשה
עד שאמר "הא קריבית קמך", והוא סימן על
כל ענין המזבח והקרבנות, כל בנין המשכן
שהמחשבה בלב ונפש חשוב כמעשה, ודובר
אמת בלבבו.

כשבא המלאך ואמר לאברהם "אל תשלח
ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה... ולא
חשכת את בנך את יחידך ממני", אומר הכתב
סופר "ממני" ממני הראי', שאני המלאך
שנברא מהמצוה שכבר קיימת. דאיתא בחז"ל
שמקיום מצוה נברא מלאך "עושה אדם מצוה
אחת הקב"ה נותן לו מלאך ה' לשמרו... עושה
שתי מצוות הקב"ה נותן לו שני מלאכים
לשמרו... (שמו"ר פרשה ל"ב).

ואיתא במס' ע"ז דף ב. "כל מצות
שישראל עושין בעולם הזה הן באות ומעידות
עליהם לעולם הבא, שנאמר (ישעי' מג:ט) יתנו

(א) ביום החודש הראשון באחד לחדש
תקים את משכן אהל מועד (פ' פקודי מ:ב), ויהי
בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש
הוקם המשכן (פקודי מ:ז).

בפסיקתא רבתי פ"ו (הובא בתורה שלמה
שמות מ' אות א'): בכ"ה בכסלו נגמרה מלאכת
המשכן... והקב"ה ציוה להקימו באחד בניסן
בחדש שנולד בו יצחק. ומעתה הפסיד
כסלו... מה שילם לו הקב"ה חנוכת בית
חשמונאי. במדרש לקח טוב (הובא בתורה שלמה
שמות מ' אות ט'): "בחדש הראשון זה ניסן,
חודש שבו נתבשר אברהם אבינו ביצחק,
וחודש שבו נגאלו ישראל ממצרים, חודש
שבו עתידין ליגאל". צריך הסבר מדוע חשוב
כל כך יום הולדת יצחק, עד שהמתין הקב"ה
מכסלו עד ר"ח ניסן יום הולדת את יצחק.

י"ל עיקר המשכן והמקדש הוא עבודה,
אחד משלשה יסודות שהעולם עומד עליה
(אבות א:ב), הוא היסוד לכל הקרבנות
שבמקדש, פרשיות ויקרא צו שמיני והלאה...
פ' פנחס. אדם כי יקריב מכם, מכם היינו
במחשבה הי' מוכן למסור נפשו (דלמעשה
כתיב וחי בהם), עד שבמחשבתו גרידא, שהי'
ובכל נפשו ממש, וכבר חשוב קרבן, כי יקריב
"מכם".

מי הוא ה"רבי" המלמד אותנו שמחשבת
מסירת נפש חשוב לפני הקב"ה כמעשה
ממש? יצחק אבינו. הוא נקרא "אבינו"

עדיהם ויצדקו", ופי' בעיון יעקב באין ומעידין "כלומר המלאך שנברא ממצותן יעידון על ישראל שקיימו תורה ומצות".

ומעתה יש להבין תשובת יצחק על טענת בניך חטאו. דלכא' מה אומר? מה בכך שהקריב עצמו להשי"ת. הלא הוא יחיד ואיך מבטל חטאים של רבים. אך להנ"ל מובן שעיקר טענת יצחק הוא שמחשבה טובה (של עקדת יצחק) חשוב כמעשה מצוה, וא"כ יש הרבה אלפים מצות של מחשבה טובה, שכיון שהקב"ה מצרפם למעשה, בטל החטא במיעוטו נגד הרבה מצות שבמחשבה.

ולפי"ז יש לפרש גם מה שאמר יצחק בתחילה, "פלגא עלך ופלגא עלי", דהכוונה פלגא דמעשה מצוה, קיום במעשה עלי, ופלגא עלך דהיינו אותם שקיימו רק במחשבה "עלך" שהקב"ה יודע מחשבות.

עכ"פ המשכן המזבח והקרבנות, שרובם באים לכפר על חטאים, הרי הכפרה בא ע"י מחשבה של בעל הקרבן, מסירת נפש במחשבה, לרצון לפני הקב"ה, כמו שלימדוני יצחק בעקידה, לכן זמן לידת יצחק נבחר להקמת המשכן.

והנה ידוע הא דפליגי ר' אליעזר ור' יהושע, ר' אליעזר אומר בתשרי נברא העולם, ור' יהושע אומר בניסן נברא העולם. ועי' תוס' ר"ה דף כז. שאלו ואלו דברי אלקים חיים,

בתשרי נברא העולם במחשבה ובניסן נברא העולם במעשה. והגם שאצל הקב"ה קשה לחלק, דמחשבה ומעשה כאחד, מ"מ י"ל שנתחלק לפי שלגבי אדם כן שייך לחלק מחשבה ממעשה, וזהו נעשה אדם (לשון רבים). לולי דמסתפינא הייתי אומר דבריאה גופא במעשה בניסן הי' מיוסד על חשיבות יצחק שנולד בניסן, שבעקידה לימד חשיבות מחשבה קדושה, מחשבה כמעשה, נמצא שבריאה במחשבה שבתשרי חשוב כמעשה שבניסן.

ומעניין: דנוסף לחשיבות ניסן בזה שנולד יצחק בניסן, עוד יש חשיבות ניסן בשייכות ליצחק, שהוא הי' הראשון שהקריב קרבן פסח (פרקי דר' אליעזר, מובא ברש"י פ' תולדות כז:ט), ואז בעת רצון הזאת ברך יצחק ("אבינו אתה") את יעקב ולכל בני ישראל.

האפיקומן רמוז בסימני הסדר (קדש ורחץ...) במלה "צפון" לפי שמטמינים אותו במפה. ובהרבה מקומות נתפשט המנהג לעשותו טמון וצפון עוד יותר בזה שתינוק מטמין אותו. המנהג מובא בחק יעקב ומובא בבאר היטב סי' תע"ג:ט (בספר ויגד משה, מאת הרב דסערדאהעלי שליט"א, אריכות בזה, עמוד קיט). אולי יש להסביר שבא להדגיש דבקרבן פסח הראשון הי' הסכנה כמעט שינתן ביד זר, לולי חכמת רבקה אמנו שנתגלה לה ע"י נביא שני גויים בבטן... ונתון הברכה ליעקב איש תם יושב אהלים, ולכנסת ישראל לדורות עולם.

